

Partion

**Katsomus-
kasvatus
2018-2030**

Esipuhe

Tämä lausunto kuvaa partiossa Suomessa annettavaa henkistä ja hengellistä kasvatusta ja kuvaa sen kehitystä vuosille 2018-2030. Työtä lausunnon eteen on tehty kevästä 2017-2018.

Lausunnon muodostamisen aikana on kehitetty ja löydetty punaista lankaa Suomen Partiolaisten toiminnassa tehtävälle kasvatustyölle, joka koskettaa ihmisen hengellistä ja henkistä ulottuvuutta. Työssä on tehty kaksi tärkeää löydöstä: henkinen ja hengellinen kasvatusta on päätetty nimetä **katsomuskasvatukseksi** ja sen sisältämät aktiviteetit on päätetty jakaa taitoalueisiin. Näitä kutsutaan hahmottamista helpottavalla nimellä **Katsomuskasvatuksen kolmijako**.

Katsomuskasvatusta on termi,olla on päätetty kutsua ihmisen henkistä ja hengellistä kasvua edistävää kasvatusta. Termi on päätetty ottaa käyttöön lausunnon muodostamisen aikana (kevät 2017-kevät 2018). Nimike sisältää kaikki jäsenistön katsomukset ja kuvaa niille yhteisesti annettavaa kasvatusta.

Katsomuskasvatuksen kolmijako jakaa katsomustaidot nimensä mukaisesti kolmeen. Näitä taitoja ovat katsomusidentiteetin rakentamisen taidot, katsomusidentiteetin toteuttamisen taidot ja katsomusdialogitaidot.

Toivottavasti tämä lausunto innostaa sinua tekemään laadukasta katsomuskasvatusta lippukunnassasi. Laitetaan homma pyörimään!

Lukuiloa!

- Salla, kasvatustieteiden tutkimuskeskus 2018 ja katsomuskasvatustyöryhmä kevät 2018

Työryhmän jäsenet: Daniel Weintraub, Tiia Thurén, Johanna Joensuu, Stella Björkholm- ja Venla Honkala.

SISÄLLYS

1. UUDET TERMIT: KATSOMUS, KATSOMUSKASVATUS
2. PARTIOLIIKKEEN MAAILMANJÄRJESTÖN LAUSUNTO KATSOMUSKASVATUKSESTA PARTIOSSA
3. PARTION KATSOMUSKASVATUS SUOMESSA
  1. Osa-alueet voimassaolevan peruskirjan mukaan
4. NYKYTILANNE JA TULEVA: KATSOMUSTAITOJEN KOLMIJAKO VUOSILLE 2018-2030
5. TYÖRYHMÄ KEVÄT 2018: AVAUKSIA KATSOMUSKASVATUKSEN KOLMIJAKOON
  1. Katsomusidentiteetin rakentaminen
  2. Katsomuksen hyödyntäminen
  3. Katsomusdialogiset taidot
6. TYÖRYHMÄ KEVÄT 2018: PARTIO-OHJELMAN TÄLLÄ HETKELLÄ SISÄLTÄMÄ KATSOMUSKASVATUS JA ARVIOINTI
7. ANALYYSI: Miten tämä julkaisu muodostettiin

1. UUDET TERMIT: KATSOMUS, KATSOMUSKASVATUS

Katsomuskasvatuksella kuvataan partiossa annettavaa kasvatusta, jossa lapsi rakentaa suhdetta siihen mikä on pyhää; elämän merkitykseen. Mitä tämä tarkoittaa?

Katsomus on ihmisen tapa ymmärtää elämää. Katsomus, toiselta nimeltään vakaumus, on identiteetin osa, johon yhdistetään esimerkiksi termit uskonto, spiritualiteetti ja eettiset arvot. Vakiintunut katsomus vaikuttaa ihmisen käsityksiin elämästä ja toimintaan, esimerkiksi tapaan toimia yhteiskunnassa ja suhteessa toisiin ihmisiin.

Spiritualiteetti (käsitys pyhästä ja omasta suhteesta siihen) sekä *etiikka* (arvot) määrittävät ihmisen käsitystä itsestään sekä suhteesta yhteiskuntaan. *Uskonto* ja *aate* ovat vakiintuneita tapa toteuttaa henkisyttä ja hengellisyyttä ihmisryhmässä. Näistä rakennusaineista muodostuva *katsomus* on ihmisen näkemys itsestä ja omasta suhteesta maailmaan.

Katsomuskasvatuksen tarkoitus on tuottaa maailmaan yksilöitä, jotka ymmärtävät ja osaavat ilmaista itseään ja pärjäävät elämässä. Kun oma katsomusidentiteetti ja se, mihin turvaa, on rakennettu, sitä voi paremmin hyödyntää tasapainoisen elämän osana ja elämän kriisitilanteissa. Myös rauhan tuominen yhteiskuntaan suuressa tai pienessä mittakaavassa on katsomuskasvatuksen ytimessä. Katsomusdialogiset taidot on mahdollista ottaa käyttöön, kun suhde katsomukseen on luonnollinen ja varma.

2. PARTIOLIIKKEEN MAAILMANJÄRJESTÖN LAUSUNTO KATSOMUSKAS- VATUKSESTA PARTIOSSA

Partion yksi tarkoituksista on antaa nuorelle mahdollisuuksia spiritualiteetin kehittämiseen, katsomukselliseen kasvuun sekä uskontojen- ja kulttuurien väliseen dialogiin. Tämä huomataan partioliikkeen maailmanjärjestön (WOSM) lausunnosta vuodelta 2017.

“Analysis Report to the Duty to God” eli vapaasti suomennettuna “Analyysi partiolaisen velvollisuudesta Jumalaansa kohtaan” on WOSM:in julkaisu vuodelta 2017. Siinä kuvataan, kuinka englanninkieliset termit “spiritual” ja “religious” voidaan kääntää monella tavalla, ja saattavat olla problemaattiset eri maiden kontekstissa.

Esimerkiksi suomeksi käännettyinä sanat “spiritual” ja “religious” olisivat “hengellinen” ja “uskonnollinen”. Nämä kuitenkin saattavat antaa kuulijalle mielikuvan kristillisestä hengellisyydestä ja evankelisluterilaisuudesta uskontona. Tämä johtuu maamme historias-
ta, jossa uskonnolliset käytännöt ja puheet ovat liittyneet viidensadan vuoden ajan luterilaiseen kirkkoon.

Tämän takia tässä lausunnossa pyritään puhumaan hengellisyydestä **spiritualiteettinä** ja uskonnollisuudesta **katsomuksena**.

Lähde:

https://issuu.com/worldscouting/docs/analysis_report_to_the_duty_to_god_

3. PARTION KATSOMUSKASVATUS SUOMESSA

Suomen Partiolaiset **kannustaa** jäseniään partioliikkeen maailmanjärjestön ohjeen mukaisesti partiolaista **oman vakaumuksen etsintään, löytämiseen ja toteuttamiseen**. Suomen Partiolaiset on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton järjestö, joka ei kasvata jäseniään tiettyyn uskonnolliseen tai poliittiseen kantaan, vaan arvoihinsa. Partio on sitoutunut arvoissaan tunnukseseen (”Ole valmis”), ihanteisiin sekä partiolu-paukseen. Partio kannustaa aktiiviseen itsensä kehittämiseen ja toteuttamiseen.

Kun partiossa puhutaan hengellisyydestä, tarkoitetaan sitä henkistä toimintaa, johon kuuluu suhde pyhään tai jumalaan. Hengellisyys on henkisyiden yksi alakäsite. Partiossa pyritään tarjoamaan mahdollisuuksia henkiseen toimintaan, jossa partiolainen voi kehittää katsomuksellista identiteettiään. Katsomuksen muodostuminen kuuluu suhde itseen -kasvatustavoitteen alaiseen toimintaan, mutta partiolaiselle muodostunut katso-mus näkyy toimintana kaikissa suhteissa, myös suhteessa itsensä ulkopuolelle.

3.1 PERUSKIRJAN KASVATUSTAVOITTEET

Suomen Partiolaisten **kasvatustavoitteiden** mukaan partiolaisella on tavoitteena kas-vaava neljässä suhteessa: suhteessa itseen, toiseen, luontoon ja yhteiskuntaan. Viides peruskirjan mainitsema suhde, partiolaisen suhde Jumalaan, tarkoittaa partiolaisen kasvua omassa katsomuksessaan. Voidaan nähdä, että suhde Jumalaan kulkee katso-muksen kautta noissa neljässä muussa suhteessa.

Katsomuskasvatuksen näkökulmasta Suomen Partiolaisten peruskirja ohjaa partio-laista suhtautumaan myönteisesti uskontoihin, etsimään omaa vakaumustaan ja toteut-tamaan sitä esimerkiksi oman katsomusyhteisönsä parissa. Tavoitteena on, että nuori rakentaa katsomustansa (myös) partiossa ja pääsee refleктоimaan sitä vertaisten kanssa; että nuori on aktiivinen kansalainen ja toteuttaa vakaumustaan katsomuksel-lisen taustayhteisönsä parissa; ja että nuori suhtautuu kunnioittaen uskontoihin ja saa taitoja käydä katsomus- ja kulttuuridialogia.

Partiolainen kasvatetaan maailmanjärjestön mukaan katsomukseen, jossa ”mahdollisu-us jumaluuden olemassaoloon on totta yhtä paljon kuin mahdollisuus, että jumaluutta ei ole tai että se on monimuotoinen”. Näin partiolainen kasvaa asenteeseen, jossa toisen katsomuksen on mahdollista olla totta. Tämä mahdollistaa toisen katsomuksen kunnioit-tamisen, eli dialogitaitojen lähtötilanteeseen. Partiolaiset pyrkivät rakentamaan maail-maan rauhaa esimerkiksi käymällä kulttuurien ja uskontojen välistä rakentavaa dialogia.

Lähde:

https://www.partio.fi/sites/partio.fi/files/uploads/sp_peruskirja.pdf

3.2 ESIMERKKEJÄ SUHDE JUMALAAAN -SUHTEEN VAIKUTUKSISTA

Alla on esimerkkejä siitä, miten katsomus eli suhde Jumalaan voi näkyä tai vaikuttaa Suomen Partiolaisten kasvatustavoitteissa ja partiolaisen katsomuksessa.

1) Suhde luontoon: ”**Luonto pyhänä paikkana**”

Partiolainen voi ajatella luonnonsuojelun olevan tärkeää, koska kunnioittaa luontoa. Luonto itsessään voi olla pyhä; luonto voi jumaluuden luomana olla pyhä.

2) Suhde yhteiskuntaan: ”**Rauhan rakentaminen maailmaan**”

Partiolainen voi nähdä vaikuttamisen olevan tärkeää, koska haluaa rakentaa rauhaa yhteiskuntaan. Hyvinvointi voi olla aatteellinen tavoite; hyvinvoinnin edistäminen ja vaikuttaminen voi olla jumaluuden antama tehtävä.

3) Suhde toiseen: ”**Toisen kunnioittaminen**”

Partiolainen voi nähdä tärkeäksi toisen ihmisen hyvän kohtelun. Toinen ihminen voi olla arvokas; toisen ihmisen hyvä kohtelevminen voi olla jumaluuden antama tehtävä.

4) Suhde itseen: ”**Itsestä huolehtiminen**”

Partiolainen voi nähdä itsensä kunnioittamisen ja huolehtimisen tärkeänä. Ihmisellä voi olla ihmisarvo aatteellisen näkemyksen vuoksi; ihminen voi jumaluuden luomana olla arvokas.

3.3 TAUSTAYHTEISÖNÄ SEURAKUNTA

Lippukunnan katsomukselliseen ilmapiiri taustayhteisösopimuksen näkökulmasta

Lippukunnan katsomukselliseen ilmapiiriin vaikuttaa partion kasvatustavoitteiden ja hyväksytyyn partio-ohjelman lisäksi mahdollinen taustayhteisösopimus. Sopimuksen sol-

miminen on aina lippukunnalle sekä taustayhteisölle vapaaehtoista ja pohjautuu keskinäiseen sopimiseen.

Suomen Partiolaisten peruskirjan (voimaan 2008) mukaan: ”Lippukunnat, joiden taustayhteisönä on tunnustuksellinen uskontokunta, antavat sen tunnustuksen mukaista uskontokasvatusta. Lippukunnat, joilla ei ole uskonnollista taustayhteisöä, tukevat jäsentensä uskonnollista kehitystä sen mukaan, mihin uskonnolliseen yhteisöön jäsenet kuuluvat.”

Suomen Partiolaiset ja Kirkkohallitus ovat luoneet taustayhteisösopimus pohjan, jota ainakin niitä lippukuntia, jotka haluavat taustayhteisökseen ev.lut. kirkon, on kehoitettu käyttämään. Suoralla lainauksella sopimuksesta: ”Partiolippukuntien tarjoama partio-kasvatus kehittää myönteistä asennoitumista uskontoon. Seurakunnan ollessa lippukunnan taustayhteisö, lippukunta antaa taustayhteisön tunnustuksen mukaista uskonnollista kasvatusta jäsenten vakaumusta kunnioittaen.”

Ev.lut. kirkon lisäksi hengellisenä taustayhteisönä voi toimia esim. Suomen ortodoksinen kirkko, vapaakirkko tai NMKY/NNKY.

4. NYKYTILANNE JA TULEVA: KATSOMUSTAITOJEN KOLMIJAKO VUOSILLE 2018-2030

Tällä hetkellä katsomuskasvatusta tehdään partiossa, mutta aihe koetaan myös problemaattiseksi: miten kaikki katsomukset otetaan huomioon, ja tuleeko ryhmänjohtajalla olla erityisiä taitoja katsomuskasvatukseen? Epävarmuus omasta katsomuksesta tai katsomustaidoista voi tehdä katsomuskasvatuksesta varovaista tai jopa johtaa päätökseen jättää katsomuskasvatus lippukuntatyöskentelystä pois. Tämä on kuitenkin maailmanjärjestön ja Suomen Partiolaisten kasvatustavoitteiden vastaista ja jättää tärkeän identiteetin rakentamisen osan pois kasvatuksesta.

Onkin parempi tuoda esiin muutamia tärkeitä periaatteita katsomuskasvatuksesta ja tuoda aihetta tutummaksi. Vuosille 2018-2030 on myös jäsennelty uusi tapa nähdä katsomuskasvatus: se on jaettu kolmeen aihe- ja taitoalueeseen, jotka heijastavat maailmanjärjestön tavoitteita Duty to God:sta. Esiin tuodaan myös muutamia ajatuksia ryhmänjohtajan tehtävästä.

4.1 RYHMÄNJOHTAJAN TEHTÄVÄ

Katsomuskasvatustyötä ohjaa **ryhmänjohtaja**, jolla tulee olla varsinkin identiteetin rakentamisen ja dialogitaitojen muodostamista varten **ohjaamisen taidoja**. Ryhmänjohtajalla itsellään saa olla vakiintunut oma katsomus, mutta oman katsomuksensa välittämisen sijaan hän keskittyy vertaisten kesken tapahtuvaan ryhmän jäsenten henkilökohtaiseen katsomustyöhön. Ryhmänjohtaja kasvattaa yksilöitä katsomustaitoihin, välittäen partion yhteisiä arvoja ja peruskirjan kasvatustavoitteita.

4.2 KATSOMUSTAITOJEN KOLMIJAKO

Katsomustaitojen kolmijako on uusi katsomustaitojen aihe- ja taitoaluejako. Se pohjimmiltaan perustuu maailmanjärjestön ohjeistukseen siitä, että partiossa tarjotaan nuorelle mahdollisuuksia **rakentaa katsomuksellista identiteettiä; toteuttaa sitä; ja oppia käymään katsomus- ja kulttuuridialogia**.

Katsomustaitojen kolmijako ovat lyhyesti seuraavat:

- A. Katsomusidentiteetin **rakentamisen taidot**
- B. Katsomusidentiteetin **toteuttamisen taidot**
- C. Katsomus**dialogiset taidot**

4.3. PERUSTEITA KOLMIJAON OSIOILLE

Rakentaessaan katsomusidentiteettiään lapsi tai nuori muodostaa käsityksiä elämästä. Katsomusidentiteetti rakentuu suhteessa olemassa oleviin katsomusjärjestelmiin, kuten uskontoihin tai aatteisiin, sillä niillä on vakiintuneita tapoja ja käsityksiä katsomuksesta. Oman katsomusidentiteetin muodostumiseksi moninaisissa ympäristöissä on tärkeää, että lapset ja nuoret saavat kokemuksia erilaisista uskontoihin ja aatteisiin liittyvistä toimintakulttuureista. Partiomenetelmään kuuluu tekemällä oppiminen (learning by doing), ja partiossa opitaan tekemällä ja kokemalla. Oma katsomusidentiteetti rakentuu esimerkiksi tutustumalla omaan taustaan, muodostamalla mielikuva siitä kuka minä olen, ja vertaamalla sitä toisten kanssa. Partioryhmä voi tutustua ryhmänsä ulkopuolisiin uskontoihin ja aatteisiin ja keskustella kokemuksistaan vertaisryhmän kesken, tai partioryhmä voi tutustua ryhmän sisäiseen monikulttuurisuuteen, ja rakentaa ryhmänjäsenten identiteettiä vertailun ja keskustelun kautta.

Kun partiolainen on saanut mahdollisuuden rakentaa identiteettiään ja tunnistanut sen toteuttamisen tavat, **toteuttamisen taidoja** ovat katsomuksen käyttämisen taidot. Katsomukset (uskonnot, aatteet tai näihin kuulumattomat ymmärrykset elämästä) koetaan myönteisenä ja ihmiselle voimavaroja antavana asiana elämässä. Katsomusidentiteetin rakentumisen tavoitteena on yksilöt, jotka löytävät katsomuksestaan voimavaroja elämän eri tilanteisiin, kuten suruun tai omaan tien toteuttamiseen. Toteuttamisen taito tarkoittaa myös uskallusta iloita omasta katsomuksesta ja tuoda sitä esiin, jolloin yksilö tuottaa ympäristöönsä katsomustaan myös muiden rikkaudeksi. Tämä edistää monikulttuurisuutta ryhmässä. Partiossa iloittamisen taitoja ovat esimerkiksi uskallus luonnollisella tavalla olla iloinen omasta ja muiden katsomusidentiteetistä. Partiossa opetellaan myönteistä suhtautumista uskontoon ja aatteeseen. Ryhmään esimerkiksi luodaan ilmapiiri, jossa suhtaudutaan myönteisesti eri uskontojen läsnäoloon ryhmässä.

Katsomusdialogiset taidot ovat taitoja kommunikoida toisten kanssa omaan katsomukseen liittyvistä näkemyksistä sekä hyväksyä ja ymmärtää muiden katsomuksia. Katsomusdialogilla tarkoitetaan keskustelua, ymmärtämistä, kunnioittamista ja yhteistyötaitoja. Partiolaisen yhtenä päämääränä on rakentaa rauhaa yhteiskuntaan, ja yksi tärkeimmistä tekijöistä on näkemys siitä, että erilaisuus ei ole uhka vaan mahdollisuus. Katsomusten lukutaito on yksi nyky-yhteiskunnassa tarvittavista kansalais-taidoista. Dialogitaitoinen lippukunta tekee partiosta uskottavan ja luotettavan kasvatustajärjestön, johon eri uskonnoista ja aatteista tulevien on turvallista tulla katsomuksesta riippumatta. Muihin katsomuksiin tutustuminen auttaa myös hälventämään niitä pelkoja, joita usein aiheettomastikin liittyy meille tuntemattomiin ja outoihin asioihin. Auttaa, kun tietää ihmisen taustasta, kielestä, uskonnosta ja kulttuurista, mutta lopullinen ymmärrys avautuu vasta kohtaamalla ihminen yksilönä, keskustelemalla hänen kanssaan ja katsoamalla hänen tekojaan.

5. TYÖRYHMÄ KEVÄT 2018: AVAUKSIA KATSOMUSKASVATUKSEN KOLMIJAKOON

Keväällä 2018 koottiin monialainen työryhmä arvioimaan Katsomuskasvatuksen kolmi- jaon osioita. Seuraavat luvut A-C ovat työryhmän pohdintaa aiheesta ja havainnollistavat, mitä kolmi- jaon taitoalueet voivat tarkoittaa sisällään lippukunnan arjessa. Osiot ovat avauksia aiheeseen, ja niitä kirjoitettaessa on otettu huomioon ainakin kolmen uskonnon tai aatteen näkökulma. Avaukset ovat esseistinen ote aiheeseen eivätkä siis edusta valmista teoriaa.

Näistä luvuista toivomme olevan eniten hyötyä lippukunnassa toimivalle johtajalle, joka suunnittelee toimintaansa ja haluaa ymmärtää katsomuskasvatuksesta enemmän.

A. KATSOMUSIDENTITEETIN RAKENTAMINEN

Katsomusidentiteetin rakentuminen lähtee liikkeelle pienestä vauvasta. Syntyessään lapsi on vapaa henkilökohtaisesta katsomuksesta, mutta hän on ympäristön vaikutusten alainen. Ympäriällä vallitseva kulttuuri ja lähipiirin muodostama ilmapiiri alkavat muokata lapsen katsomusta. Esimerkiksi erilaisiin uskontoihin positiivisesti, välinpitämättömästi tai vihamielisesti suhtautuvat vanhemmat siirtävät tahtomattaankin positiivisen tai negatiivisen asenteensa jo hyvin pieniin lapsiin. Tämä näkyy esimerkiksi koulumaailmassa jo alakoululaisten ajattelussa. Esikouluikäinenkin lapsi voi vahvasti julistaa oikeaa ja väärää tapaa uskoa, vaikka hänellä ole varsinaisesti vielä omaa katsomuksellista vakaumusta, vaan tapa suhtautua asioihin niin kuin lähipiiri suhtautuu.

*Tärkeään asemaan nousevatkin näin ollen **katsomusidentiteetin rakentamistaidot** sekä se, miten lapsille ja nuorille annetaan mahdollisuus muodostaa omaa katsomustaan erilaisten katsomusten ja vakaumusten viidakossa. Yksi tapa on, että turvallinen katsomuksellinen ilmapiiri luodaan positiivisella suhteella johonkin katsomukseen. Kun lapsi oppii ”hengellisen kielen” jo pienestä asti, on hänen kasvaessaan huomattavasti helpompi punnita omaa tapaansa ajatella ja uskoa ja alkaa muodostaa omaa vakaumustaan. Jos hengellinen kieli puuttuu, voi asioiden, tunteiden ja tilanteiden sanoittaminen nousta ylitsepääsemättömän vaikeaksi.*

*On tärkeää, että lapset ja nuoret partiossa oppivat **kuulemaan, tunnistamaan, näkemään ja kunnioittamaan sekä omaa hengellistä tarvetta, että toisten hengellistä tarvetta**. Vakaumus ei ole yksiselitteinen asia, joka imetään äidinmaidosta, vaan se muuttuu ja muokkautuu läpi koko elämän. Tämä kertoo myös siitä, että esim. kotoa opittu uskonnollisuus harvoin sellaisenaan siirtyy seuraavalle sukupolvelle. Jokainen ihminen muokkaa omaa vakaumustaan omista lähtökohdistaan, omien kokemusten ja*

lähipiirin vaikutuksen kautta. Suurta hengellistä väkivaltaa on yrittää kieltää lapselta mahdollisuus hengellisen vakaumuksen etsintään.

*Avainasemassa ovat kysymykset siitä, **miten ilmapiiri saadaan avoimeksi erilaisia vakaumuksia arvottamatta?** Lippukunnassa on tärkeää lähteä liikkeelle siitä, että partion arvot (joihin myös hengellisyys ja uskonnolliset kysymykset liittyvät) ovat esillä. Vanhemman, joka etsii lapsellensa harrastusmahdollisuutta, tulee myös tietää, että partiolla on arvopohja ja toimintaan liittyy myös omassa vakaumuksessa ja hengellisyydessä kasvamista. Partiossa ei ole oikeita ja vääriä tapoja uskoa ja ajatella hengellistä asioista.*

Lapset kysyvät ja puhuvat kyllä, kun heille annetaan siihen tila ja mahdollisuus. Esimerkiksi vierailulla eri uskontojen pyhiin tiloihin sudenpennut saattavat esittää paljon kiperiäkin kysymyksiä symboleihin, historiaan, arkkitehtuuriin ja johtajan vakaumuksen liittyen. Keskusteluun tulee luontevana osana myös erilaiset tavat uskoa ja ajatella. Tai kun vuoden lopulla puhutaan joulusta ja siitä, miten sitä kunkin kodissa vietetään, olemme parhaan mahdollisen toisen (vakaumuksen) kunnioittamisen äärellä, kun kuulemme, kuka kävi joulukirkossa, kenellä jouluna kävi joulupukki, kenen mummo luki jouluevankeliumin, -kenen joulu oli tavallinen päivä ilman koulua tai kuka viettikin jotain toisenlaista juhlaa toisesta syystä. Johtajalla on oltava valmiudet keskustella erilaisista näkemyksistä ja myös omasta tavastaan ajatella näistä asioista siirtämättä sitä ”ainoana totuutena” lapsille.

*Lapsi ja nuori tekee sitä, mikä on sosiaalisesti hyväksyttyä, ja piilottaa sen, mikä on kiellettyä tai väheksyttyä. **Hengellisen ja henkisen kasvun ja kasvatuksen pitää siis olla sallittua ja hyväksyttyä, mutta ei päälle liimattua.** Erilaisia arvo- ja moraalikysymyksiä voi käsitellä monessa partio-ohjelman eri kohdassa. Lähtökohdan on oltava se, että kukin saa ja uskaltaa tuoda näkemyksensä esiin pelkäämättä leimaamista tai no-laamista. Toimintaryhmässä pitää olla ilmapiiri, joka sallii erilaisia näkemyksiä. Kun ryhmän jäsen uskaltaa sanoa ja perustella näkemyksensä, joka arvokysymyksissä usein pohjaa sanojan uskontoon ja kulttuuriin, kasvavat niin sanojat kuin kuulijatkin.*

Esimerkki katsomuksen rakentamis- ja rakennuttamistaidoista:

1. Katso rohkeasti omaa vakaumustasi.

- Mistä se muodostuu?*
- Mikä/kuka on vaikuttanut eniten tapaasi ajatella hengellisistä asioista?*
- Ahdistutko, kun ajattelet vakaumustasi? Miksi?*
- Oletko valmis kasvamaan vakaumuksessasi?*

2. Puhu näistä asioista jonkun/joidenkin kanssa.

- Etsi joku, joka ajattelee suurin piirtein samoin.
  - Etsi joku, joka ajattelee eri tavalla. Kuuntele.
  - Kokeile erilaisia uskontoihin tai aatteisiin liittyviä rituaaleja ja tapoja, esimerkiksi rukoilua tai meditaatiota. Pohdi, miltä nämä sinusta tuntuvat.
- 3. Ota selvää erilaisista vakaumuksista, tavoista ajatella.**
- Mikä niissä on hyvää?
  - Mikä tuntuu vieraalta? Miksi?
- 4. Kun olet auktoriteettiasemassa esim. johtajana partiossa, anna ryhmässäsi lupa puhua hengellisistäkin asioista.**
- Älä väheksy tai naureskele.
  - Kannusta ja kysy.
  - Älä oletta.
- 5. Muista, että vakaumus ei ole oikea tai väärä. Ihmisoikeuksiin kuuluu mahdollisuus muodostaa oma katsomus. Se on myös muuttuva ja elävä asia, ei kerran löydettävä totuus.**
- Älä siirrä omaa ajattelutapaasi oikeana eteenpäin vaan mahdollista kunkin oma.
- 6. Ole herkkänä myös näille asioille.**
- Kuuntele ja kunnioita.
  - Keskustele ja kunnioita.
  - Pohdi ja kunnioita.

B. KATSOMUKSESTA ILOITSEMINEN JA SEN HYÖDYNTÄMINEN

Omasta katsomuksesta iloitseminen on ihmisen henkilökohtaista asennetta ja toimintaa. Oman katsomuksen tunnistaminen ja siihen turvautuminen vahvistaa ihmisen identiteettiä ja voi tuottaa suurta iloa. Puhutaan elämän merkityksellisyyden ymmärtämisestä, tunteesta ”kun kaikki loksahda paikoilleen”.

Partio tähtää siihen, että jokainen löytää oman katsomuksellisen identiteettinsä ja pystyy iloitsemaan siitä. Vakiintunut katsomusidentiteetti voi parhaimmillaan antaa käsittelykeinoja elämän suurten asioiden äärellä, esimerkiksi onnettomuuden, suurten elämänmuutosten tai kuoleman kohdatessa. Vakiintunut katsomusidentiteetti pohjaa myös eettistä ajattelua. Katsomuksellisilla asioilla voidaan perustella elämän valintoja, sitä miten toisia ihmisiä ja itseä tulisi kohdella. Suomessa eettinen normisto pohjautuu kristilliseen ihmiskäsitykseen.

Katsomuksen harjoittaminen on yksi osa katsomusidentiteetistä iloitsemisen taitoja. Partiossa merkittävän esimerkin ja raamit tälle antaa lippukunnan perinteet ja jokainen partiojohtaja. Positiivinen asenne erilaisia katsomuksia kohtaan on tärkeää ja sen tulee välittyä johtajilta lapsille.

Usein johtajina toimivat nuoret ja nuoret aikuiset ovat katsomusidentiteetin rakennusvaiheessa. Esimerkiksi rippikoulu, protu tai kripa on monelle ensimmäinen merkittävä kokemus oman katsomusidentiteetin tarkastelusta. Tämä elämänvaihe tarjoaa partiosakin pohjan katsomuksesta keskustelemiselle ja sen harjoittamiselle.

Ihmisen katsomuksellinen identiteetti ei ole koskaan valmis. Se muokkaantuu ja elää elämän eri vaiheiden ja tapahtumien seurauksena. Partiossa on parhaimmillaan mahdollisuus luoda ilmapiiri erilaisten katsomusten turvalliselle kohtaamiselle. Oman katsomuksen muuttuminen voi aiheuttaa ahdistusta ja silloin on vaikea luoda ilmapiiriä, jossa iloitaan toisten katsomuksista ja opitaan niistä. Jos partiojohtaja ei tunne oloaan kotoiksi hengellisten asioiden äärellä, eivät lapsetkaan koe oloaan mukavaksi ja turvallisiksi. Johtajalla on lupa kysyä, kyseenalaistaa ja etsiä vastauksia yhdessä muiden kanssa. Partiossa tulee olla mahdollisuus myös kritiikille uskontoja kohtaan. Sen paikka on johtajien kesken riittävän osaamisen tuella (esimerkiksi taustayhteisöstä voi pyytää apua näihin keskusteluihin). Ilo lähtee yhteisestä jakamisesta ja ymmärtämisestä. Jakamiseen rohkaistutaan, kun koetaan, että oman katsomuksen pohtiminen ei aiheuta torjutuksi tuleamista. Partiossa tulisi luoda tilanteita, joissa lapsi ja nuori kokee tulleen kuulluksi, saaneensa aidosti olla omanlaisensa ja silti ryhmän jäsen. Tuottaessaan esimerkiksi katsomuksestaan nousevia ajatuksia, partiolainen tuottaa ryhmäänsä luonnostaan monikulttuurisuutta. Partiossa pitää olla lupa huudahtaa: "Herralta kiitos, että se avain löytyi!", "Karma strikes back" tai "Oikein tulee tehdä, koska olemme vastuussa toisillemme".

Partion tulisi rohkeammin tarjota paikkoja, jossa omaa hengellistä katsomusta voi tarkastella ja toteuttaa. Esimerkiksi (suur)leirien hengellinen ohjelma on oiva mahdollisuus. Partion tehtävä ei ole kääntää, vaan tukea kunkin oman katsomuksen löytymisessä ja sen murrosvaiheissa. Tätä voidaan tehdä katsomuskohtaisesti tai yhteiskatsomuksellisesti. Laadukas yhteishengellinen ohjelma on sellaista, jossa niin muslimi, juutalainen, hindu, kristitty kuin ateisti voi turvallisesti olla oma itsensä ja saada rakennuspalikoita oman katsomuksen äärellä pysähtymiseen. Positiivista katsomuksen vapautta on se, että jokaisen katsomuksen tunnukset ja merkit saavat olla esillä, eikä se, että kaikki ne piilotetaan. On hyvä myös tiedostaa se, että valtaosa suomalaisista tunnustavat kristillistä identiteettiä. Se ei saa olla ainoa oikea totuus, mutta se on myös asia, joka saa näkyä.

Katsomusten ominaispiirteiden erottamisen sijaan meidän tulisi etsiä yhteisiä nimittäjiä. Yhdessä voi olla helpompaa kysyä, etsiä ja löytää, sekä iloita. Partion ihanteet ja arvot ovat kaikille partiolaisille näitä yhteisiä nimittäjiä. Nämä vaikuttavat eri katsomusten välillä tarkasteltuna eri tavalla ja se onkin oiva keskustelun paikka.

Osa katsomuksellisista aisoista voidaan kokea keskenään ristiriitaisiksi ja konflikteja voidaan synnyttää myös hakemalla sitä. Ei ehkä ole järkevää nostaa esiin suurimpia

vastakkaisia näkökulmia, vaan nimenomaan iloita niistä yhdistävistä tekijöistä. Tässäkin kohtaa partiokasvatus voi olla edelläkävijä, ja antaa partion sisällä toimivalle katsomus-toiminnalle raamit: katsomuksesta huolimatta partiolainen sitoutuu partion yhteiseen arvopohjaan. Partio on avoin kaikille, jotka hyväksyvät sen arvot (tämä lause on partion peruskirjasta).

Esimerkki katsomuksen iloitsemisen ja hyödyntämisen taidoista:

- 1. Partiorryhmän sisällä saman katsomuksen omaavat kannustavat toisiaan olemaan aktiivisia oman katsomusyhteisönsä tapahtumissa ja toiminnassa silloinkin, kun elämässä on kaikki hyvin. Tätä kutsutaan ennakoivaksi ja kannattelevaksi toiminnaksi, mikä jää usein kriisitoiminnan varjoon.*
- 2. Ryhmän jäsenen kohdatessa elämän kriisin partionjohtaja ohjaa tämän saamaan apua ja lohdutusta katsomuksellisesta taustayhteisöstä. Ryhmä myös yhdessä pohtia tapahtunutta, antaen lohdutuksen sanoja omasta katsomuksesta käsin.*
- 3. Partiorryhmä kannustaa toisiaan etsimään vielä syvempää merkitystä elämään, ja toteuttamaan jäsentensä kutsumusta.*

C. KATSOMUSDIALOGISET TAIDOT

Katsomusdialogitaidot ovat kykyä käydä keskustelua toisten katsomusten kanssa. Dialogitaidot ovat tärkeitä partiolaisille, koska partio on kansainvälinen rauhankasvatusjärjestö. Koska maailmankatsomus on ihmisen identiteetille tärkeä asia, rauhaa ei voi rakentaa ilman kaikkien osapuolten katsomuksien jonkinasteista ymmärrystä ja kunnioitusta.

Dialogi vaatii oman maailmankatsomuksen jäsentymistä, tutustumista muihin maailmankatsomuksiin ja niitä edustaviin ihmisiin, omaa pohdiskelua, avointa keskustelua ja ennen kaikkea avointa mieltä. Dialogin kävijän täytyy olla valmis ymmärtämään toisen tapaa ajatella maailmaa ja hyväksymään hänen näkökulmansa. Omia kantoja pitää pystyä perustelemaan niin, ettei loukkaa toisen maailmankuvaa. Dialogin tavoitteena ei saa olla käännähtäminen tai keskustelun ”voittaminen”; tavoitteena pitäisi olla, että molemmat ymmärtävät toistensa maailmaa vähän aiempaa paremmin, ja että yhdessä voidaan parantaa maailmaa ja partiota niin, että se toimii kaikille. Käytännössä tämä voi tarkoittaa vaikka sitä, että pystytään sopimaan leirijärjestelyistä niin, että kaikki kokevat itsensä tervetulleiksi ja arvokkaiksi.

Dialogitaitojen rakentaminen lähtee tutustumisesta omaan katsomukseen ja sen juuriin. Erityisesti nykyisessä sirpaloituneessa yhteiskunnassa kulttuurisiin juuriin,

omaan ajatteluun ja omaan toimintaan vaikuttaviin tekijöihin tutustuminen on tärkeää. Omaan katsomukseen tutustuminen tapahtuu yleensä pääosin kodin ja koulun kautta, mutta partiossa tätä voidaan tukea esimerkiksi tekemällä jälkiä tai muita suorituksia, joissa tutustutaan omaan yhteisöön ja sen toimintaan. Yksilön maailmankatsomuksen ei kuitenkaan tarvitse olla valmiiksi rakentunut ennen kuin hän voi osallistua dialogiin.

Omia dialogitaitojaan voi kehittää havainnoimalla erilaisia tapoja elää ympärillään ja katsomalla niitä hyväksyvin silmin. Tutustuminen eri kulttuureihin ja maailmankatsomuksiin voi tapahtua lukemalla, median välityksellä tai mieluiten elävässä kanssakäymisessä toisen kulttuurin edustajien kanssa. Eri kulttuureihin tutustuminen voi lähteä myös hyvin pienestä, eri lippukuntien kulttuurieroihin tutustumisesta.

Joskus kuulee sanottavan, että avataksemme partion oikeasti myös vaikkapa maahanmuuttajataustaisille lapsille ja nuorille, meidän täytyy karsia partiosta kaikki uskonnollisuuteen viittaavakin. Tämä on kuitenkin suuri harhaluulo. Monikulttuurisuuden nimissä katsomuksia tai uskontoja ei saa sulkea partiokolon oven tai leiriportin ulkopuolelle. Useimmat monikulttuuriset tai maahanmuuttajataustaiset perheet suhtautuvat hyvin myönteisesti uskontoihin ja katsomuksiin, silloinkin, kun perheen oma katsomus on eri kuin vaikkapa lippukunnan taustayhteisön katsomus. Uskontokielteisyys on asia, jota useat maahanmuuttajataustaiset perheet sitä vastoin vieroksuvat niin järjestötoiminnassa kuin koulumaailmassakin.

Partiossa oma ryhmä on avainasemassa partio-ohjelman toteuttamisessa, niin myös katsomusdialogin harjoittelussa. Ryhmässä dialogitaitoja ohjataan tuomalla niitä pieninä annoksina mukaan mahdollisimman moniin tilanteisiin, joissa hengellisyys ja maailmankatsomus ovat jotenkin esillä. Kipinä voi toimia vaikka joku tilanne tai kommentti, eikä asiaan tarvitse joka kerta syventyä juurta jaksain. Tasavertaisessa ja tutussa ryhmässä lapset ja nuoret voivat harjoittaa taitojaan esitellä omaa taustaansa, omia mielipiteitään ja näkemyksiään, vaikka nämä olisivatkin vielä keskeneräisiä. Tämä asettaa kuitenkin partiojohtajan keskustelun vartijaksi, koska ryhmän johtajan tulee huolehtia siitä, että kaikkia katsomuksia kohdellaan tasavertaisina. Lapsia ja nuoria ei myöskään saa tahtomattaan asettaa sellaiseen asemaan, jossa he joutuvat puolustamaan omaa taustaansa tai esiintymään oman katsomuksensa edustajana tai puolustajana. Tämä on erityisen tärkeää silloin, kun nuoren partiolaisen oma identiteetti on vielä muodostumassa. Osa lapsista saattaa kertoa katsomuksestaan ja kulttuuritaustastaan mielellään ja kokea hyvin positiivisena asiana sen, että hänen taustansa huomioidaan ja tuodaan näkyväksi ja että hän saa kertoa omasta katsomuksestaan. Osalle tämä voi kuitenkin olla hyvinkin vaikeaa.

Dialogitaitojen harjoittelu ryhmässä on usein helpointa ja turvallisinta aloittaa tarkastelemalla eri katsomusten **yhteisiä aineksia**. Yhteisiä sisältöjä ovat monet eettiset periaatteet ja toisten ihmisten ja ympäristön kunnioittaminen ja siitä

huolehtiminen. Tällaista katsomusdialogia voidaan harjoittaa jo sudenpentujen ja seikkailijoiden ikäkausissa.

Silloinkin, kun eri katsomusten näkemykset eroavat toisistaan, tarjoaa ohjattu keskustelu ja yhdessä toimiminen partiossa hienon mahdollisuuden keskustella näistä toisia kunnioittavasti ja rakentavasti, varsinkin vanhempien ikäkausien kanssa. Kukin lapsi ja nuori saa eväitä tarkastella omaa katsomustaan sen kautta, mitä siitä jakaa toisille. Samalla tämä tarjoaa mahdollisuuden toisten katsomusten kunnioittavaan ymmärtämiseen ja mahdollisuuteen olla rakentamassa rauhaa tähän maailmaan.

Esimerkki katsomusdialogin rakentamisen taidoista:

1. Katsomusdialogia käytävässä ryhmässä johtajan tulee **tietää** eri katsomuksista ja niiden opeista riittävästi ja vähän enemmän kuin itse keskustelijat tietävät. Johtaja voi myös kääntää tämän ryhmän yhteiseksi tutkimusalueeksi, ja ryhmä voi paneutua oppien selvittämiseen yhdessä.
2. Johtajan pitää olla rehellinen, tasapuolinen ja aidosti **kiinnostunut aiheesta** eikä tehdä sitä pakosta. Johtajan tehtävä on järjestää inspiroivat ja monipuoliset tilanteet oppimisen tueksi ja varmistaa, että kaikki osallistujat tuntevat olonsa turvalliseksi ja kiinnostuneiksi.
3. Ryhmän tulee nähdä dialogitaitojen harjoittamisen **tarkoitus**. Partiolaisen tehtävänä on tuoda rauhaa eri tilanteisiin, ja varsinkin katsomusten kesken voidaan nähdä haavoittavia keskusteluja. Ryhmän jäsenten tulee omaksua dialogitaitojen myötä identiteetti, jossa partiolainen etsii rauhaa ja ratkaisuja tilanteisiin, joissa erot tekevät yhteistyön vaikeaksi.

6. TYÖRYHMÄ KEVÄT 2018: PARTIO-OHJELMAN TÄLLÄ HETKELLÄ SISÄLTÄMÄ KATSOMUSKASVATUS JA ARVIOINTI

Työryhmän lausunto:

Työryhmänä näemme, että partion tulee edelleen kasvattaa lasta positiiviseen katsomusvapauteen, katsomuksellisen identiteetin rakentamiseen ja identiteetin hyödyntämiseen elämässä.

Toivomme tulevaisuudessa painotettavan **dialogitaitojen** opettamista. Katsomusdialogitaidot ovat avainasemassa siinä, että partio on avoin kaikille alueen yksilöille. Dialogitaitoinen lippukunta tekee partiosta uskottavan ja luotettavan kasvatusjärjestön, johon eri uskonnoista ja aatteista tulevien on turvallista tulla katsomuksesta riippumatta. Näemme, että johtajia tulisi kouluttaa esimerkiksi dialogitaitoihin lisäämällä taitojen opetusta esimerkiksi kursseihin.

Läpikäytyämme esimerkiksi tämänhetkiset aktiviteetit toteamme, että nykyisellään partio-ohjelma ei sisällä tarpeeksi laadukasta ja monikulttuurista katsomuskasvatusta. Näemme, että laadukkaan katsomuskasvatuksen saavuttamiseksi ohjelma tulisi työstää ja päivittää katsomuskasvatuksen osalta.

Tässä linkki, jonka kautta näet uskon ja katsomukseen liittyvät taitomerkit partio-ohjelmassa Kolmijaon mukaan jaoteltuna: https://docs.google.com/document/d/1Ik8tASAal-YENelrtM_-aH0lkcwZ2-tpKgQK5hjWpK4/edit?usp=sharing

ANALYYSI: Miten tämä julkaisu muodostettiin

Kasvatusvaliokunta on kiinnostunut tekemään laadukasta **katsomuskasvatusta partiossa** ja tukemaan partiojohtajaa lippukunnassa katsomuskasvatuksen antamisessa. Katsomuksen, eli elämän ja sen merkityksen ymmärtämisen, muodostuminen on yksi lapsen ja nuoren oikeuksista YK:n lastenoikeuksien julistuksen ja Suomen perustuslain mukaan.

Laadukkaan katsomuskasvatuksen suunnittelua varten kasvatusvaliokuntaan rekryttiin jäsen Salla Korteniemi. Korteniemi on vuonna 2017 tutkinut kansainvälistä partion katsomuskasvatusta, käynyt kouluttautumassa kansainvälisessä partion spiritualiteettiverkoston koulutuksessa (kesäkuu Brysseli, joulukuu Luxembourg) ja tehnyt yhteistyötä yhteiskuntasuhdevaliokunnan kanssa. Tästä työskentelystä syntyi hahmotelma **Katsomuskasvatuksen kolmijaosta**, mikä helpottaisi lippukuntien arkea ja aiheeseen tarttumista.

Keväällä 2018 Korteniemi keräsi kokoon **työryhmän**, jolla on pedagogista ja monikulttuurista näkemystä katsomukseen kasvattamisesta partiossa. Ryhmän jäseniksi valittiin Daniel Weintraub, Tiia Thurén, Johanna Joensuu, Stella Björkholm ja Venla Honkala. Ryhmä lähti tutkimaan kolmijaon paikkansapitävyyttä ja pohtimaan sen soveltuvuutta lippukuntien käyttöön. Ryhmä tuotti tämän lausunnon osiot 5. ja 6. ja oli mukana sen koko muodostuksessa.

Katsomuskasvatuksen kolmijako esiteltiin laajennetulle kasvatusvaliokunnalle maaliskuussa 2018, ja se hyväksyttiin kasvatusvaliokunnassa toukokuussa 2018. Työtä jatketaan tulevaisuudessa mm. aktiviteettien uudistamisen ja taitoalueiden kehittämisen muodossa.